

Centrale Commissie Dierproeven

Jaarverslag Centrale Commissie Dierproeven 2018

Voorwoord van voorzitter Ludo Hellebrekers

2018 was een spannend jaar! Zo hebben onze juristen een uitgebreide onderbouwing opgesteld om misbruik van recht aan te pakken. Daarvan hopen we in 2019 de vruchten te plukken. Ook was er grote dynamiek in het verloop van het aantal projectaanvragen die voornamelijk was ingegeven door het aflopen van de zogenaamde “overgangperiode”. Daardoor piekte het aantal aanvragen in het laatste kwartaal van 2017 en in het eerste kwartaal van 2018. Maar het belangrijkste hierbij is dat de nieuwe werkwijze ook leidt tot het beoogde resultaat, namelijk het versterken van Dier Experimenten Commissies (DEC’s) in hun rol van adviseur van de CCD. Vandaar de gekozen nieuwe procedure waarin de CCD (in plaats van de instellingsvergunningshouder) advies vraagt aan de DEC. Daarbij is afgesproken dat de wettelijke behandeltermijn van 40 werkdagen nu voor de DEC en CCD samen geldt; een hele uitdaging voor de planning en afstemming, waarbij de zorgvuldige beoordeling natuurlijk voorop blijft staan.

Het omgaan met deze nieuwe procedure was zowel voor de DEC’s alsook voor de CCD een uitdaging. *It takes two to tango* en we zijn goed van start gegaan! We hopen dat we met de nieuwe werkwijze ook zorgen voor merkbaar kortere doorlooptijden van onderzoeksaanvragen. We hebben een grote stap gemaakt en blijven scherp op verdere verbetering.

Met het oog op verdere goede samenwerking en transparantie is in 2018 bij ieder advies ook een terugkoppeling aan de betreffende DEC gegeven, wat een verdere kwaliteitsverbetering en meer onderlinge consistentie heeft bevorderd. De CCD is in dat kader ook verheugd te zien dat de kwaliteit van de onderzoeksaanvragen en van de DEC-adviezen de laatste jaren aanmerkelijk is toegenomen.

In het najaar mochten we van de Raad voor Dierenaangelegenheden (RDA) een zienswijze ontvangen over Dierproeven ten behoeve van de Veehouderij. Dit dilemma heeft de CCD de afgelopen jaren lang bezig gehouden en daarom is het Ministerie gevraagd hierover advies te vragen aan de RDA. De zienswijze van de RDA geeft de CCD handvatten om haar beoordelingskader verder te verfijnen. De wijze waarop de CCD het beoordelingskader zal gaan duiden, is uiteraard met de DEC’s en het werkveld besproken en toegelicht.

In 2018 is ook de handreiking ‘dierproeven met wilde dieren in hun biotoop’ aangeboden aan de CCD. Deze handreiking is opgesteld door betrokkenen bij het ‘veldwerk’ en door de CCD overgenomen en gepubliceerd op centralecommissiedierproeven.nl.

Ook organisatorisch en op menselijk vlak was het voor de commissie en het ondersteunend bureau een intensief jaar. Bij het ondersteunend bureau startte Ferry Braunstahl in de zomer als nieuwe algemeen secretaris en we hadden eind 2018 een bestuurswissel: commissielid Ton Rijnders trad af om reden van toenemende mate drukke werkzaamheden bij het Oncode Institute. Gelukkig hebben we met Marcel ter Veld een enthousiaste en ervaren opvolger.

Als CCD blijven wij onze verantwoordelijkheid nemen voor zorgvuldige projectbeoordeling en gaan wij verder met het versterken van goed samenwerken in de hele keten. Daar profiteren we allemaal van!

Ludo Hellebrekers
voorzitter CCD

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	4
2.	Over de CCD	5
3.	Proces van beoordeling	9
4.	Vergunningen	11
5.	Juridische Zaken	14
6.	Communicatie	16
7.	Financiën	17
8.	Doorkijk naar 2019	19

1. Inleiding

In ons land werken overheid, wetenschap, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties al jaren samen aan verantwoord gebruik van dieren in (wetenschappelijk) onderzoek en onderwijs. Al in 1977 is de Wet op de dierproeven (Wod) ingevoerd. Deze wet beschermt het welzijn van de proefdieren, stelt kaders waaraan een proef moet voldoen en stelt eisen aan de deskundigheid van mensen die met proefdieren werken. Eind 2014 is de Wod herzien naar aanleiding van de implementatie van de Europese Richtlijn voor de bescherming van proefdieren in wetenschap en onderwijs

(2013/63EU). Sindsdien is de CCD het centrale zelfstandige bestuursorgaan dat als enige bevoegd is om vergunningen te verlenen voor het verrichten van dierproeven in Nederland. Conform de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen stuurt de CCD uiterlijk 15 maart een jaarverslag over het voorafgaande jaar aan de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV), de Eerste en Tweede Kamer en een afschrift aan de directie Dierlijke Agroketens en Dierenwelzijn van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

2. Over de CCD

Sinds december 2014 is de CCD ingesteld als invulling van de invoering van de Europese Richtlijn over dierproeven voor wetenschappelijk onderzoek en onderwijs (2010/63/EU) in onze nationale wetgeving. De vergunningverlening dierproeven is daarmee gecentraliseerd. De CCD is een zelfstandig bestuursorgaan (zbo). De commissie verleent alleen vergunningen als er geen andere onderzoeksmethoden zijn om de wetenschappelijke vraag te beantwoorden en als het nut en de noodzaak van het onderzoek voldoende opwegen tegen het ongerief voor het dier. Daarbij wordt een strikt *Nee, tenzij* beleid gevolgd. Iedere aanvraag van projectvergunning voor een dierproef wordt allereerst geanalyseerd op de mogelijkheid op vervanging door een proef zonder gebruik van dieren. Is er geen alternatief en is een dierproef noodzakelijk voor het behalen van de doelstelling, dan worden de verwachte baten afgewogen tegen de schade aan de proefdieren en wordt de haalbaarheid van het onderzoek getoetst. En als aan deze voorwaarden voldaan is, wordt ingezet op het gebruik van zo min mogelijk proefdieren met een zo gering mogelijk ongerief. Tezamen wordt dit het 3-V beleid genoemd, dus gericht op Vervangen, Verminderen en Verfijnen.

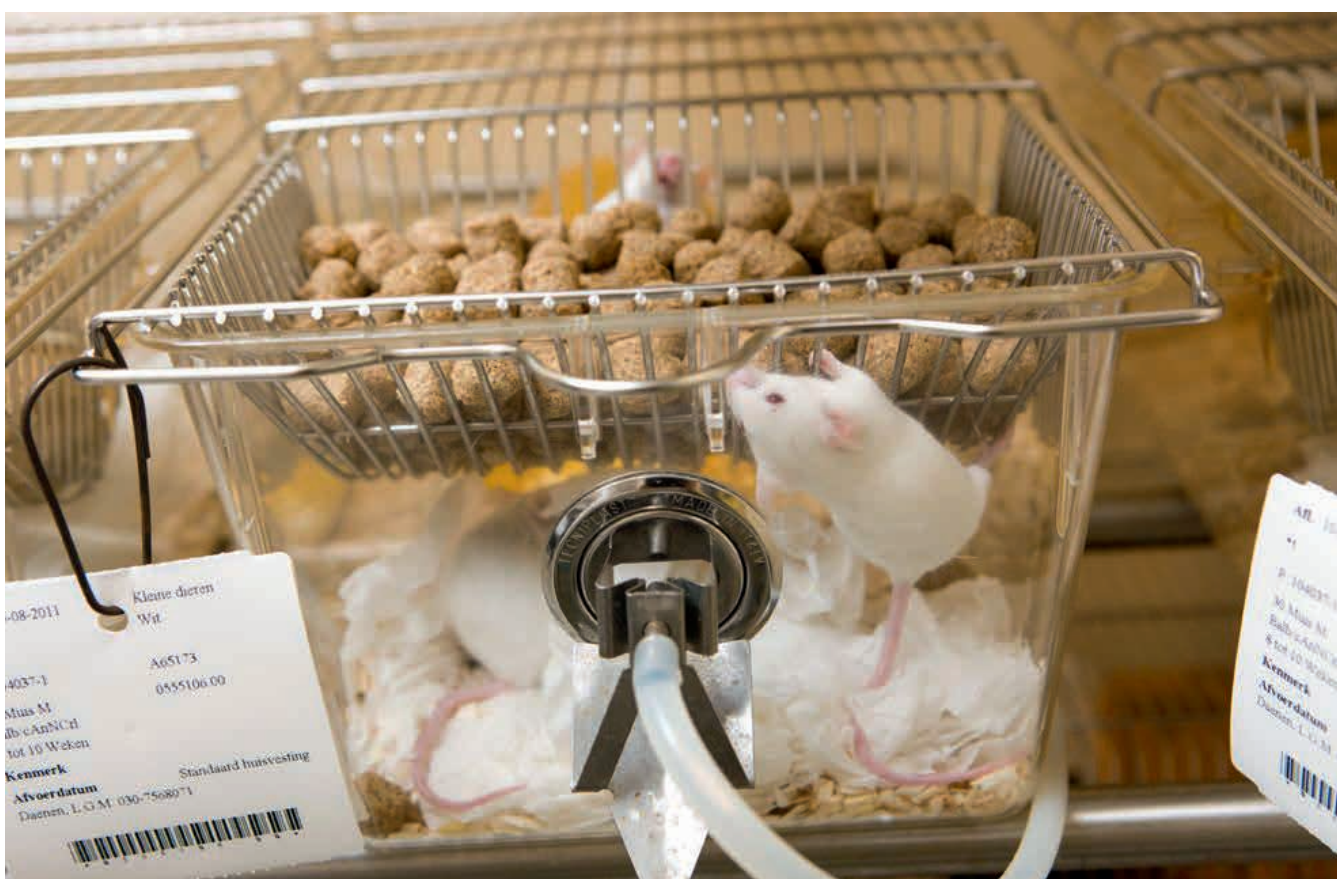
De CCD signaleert en beoordeelt ook kansen op het gebied van de 3V's en maakt dilemma's in het gebruik van dieren voor onderzoek duidelijk. Deze kansen en dilemma's worden geadresseerd bij het platform van Instanties voor Dierenwelzijn (IvD-Platform), het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (Ministerie van LNV) en bij adviesorganen zoals het Nationaal Comité Dierproevenbeleid (NCad) en de Raad voor Dierenaangelegenheden

(RDA). Hiermee draagt de commissie bij aan verantwoord proefdiergebruik in Nederland. Voorbeelden van dilemma's zijn dierproeven die worden aangevraagd ten behoeve van mogelijke remedie van welvaartsziekten en dierproeven voor de veehouderij. Over dit laatst genoemde dilemma heeft de RDA in 2018 de zienswijze Dierproeven ten behoeve van de Veehouderij uitgebracht. Verderop in dit verslag leest u meer hierover.

Wettelijke taken

In het kader van de Wod voert de CCD de volgende taken uit:

- beoordelen van aanvragen voor een projectvergunning dierproeven, mede op basis van een advies van een DEC
- verlenen van projectvergunningen voor dierproeven en zo nodig wijzigen en intrekken van verleende vergunningen
- beoordelen van wijzigingen van vergunde projecten die mogelijk kunnen leiden tot negatieve gevolgen voor het dierenwelzijn
- publiceren van niet-technische samenvattingen (NTS) van projecten waarvoor een vergunning is verleend
- verlenen van erkenning aan de DEC's en zo nodig intrekken van deze erkenning
- opstellen van richtlijnen en richtsnoeren voor de werkwijze van de DEC's
- behandelen van verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob-verzoeken)
- behandelen van bezwaar- en beroepsprocedures.

Doel

De CCD draagt bij aan een verantwoord proefdiergebruik in Nederland. Dat doet zij door een transparante en zorgvuldige beoordeling van de aanvragen voor een projectvergunning dierproeven. De CCD signaleert en beoordeelt daarbij kansen op het gebied van het Vervangen, Verminderen en Verfijnen (3V's) van dierproeven en maakt dilemma's op het gebied van gebruik van dieren voor onderzoek duidelijk. De CCD laat zich daarbij adviseren door zogeheten Dier Experimenten Commissies (DEC). Door de in 2014 doorgevoerde centralisatie van de vergunningverlening worden alle projecten met dierproeven op dezelfde manier aangevraagd en beoordeeld. Bij de beoordeling van de projectaanvragen worden dezelfde uitgangspunten gehanteerd. Hierdoor worden de verschillen per instelling wat betreft de inrichting en opzet van projecten kleiner en kan gebruik worden gemaakt van de bredere kennis en ervaring. Dit ondersteunt het beter beschermen van dieren die gebruikt worden in onderzoek en onderwijs.

Samenstelling commissie

De commissieleden van de CCD vallen onder de Integriteitsregeling van EZK. Die stelt strikte voorwaarden aan nevenfuncties en financiële belangen (zogenaamde restricted list).

De commissieleden van de CCD in 2018:

- Ludo Hellebrekers, voorzitter CCD en directeur van het Wageningen Bioveterinary Research (WBVR), onderdeel van de Wageningen University & Research, voorheen hoogleraar Veterinaire Anesthesiologie Universiteit Utrecht
- Bas Blaauboer, vicevoorzitter CCD, emeritus hoogleraar Toxicologie Universiteit Utrecht
- Flip Klatter, hoofd UMCG R&D Facility en directeur Centrale Dienst Proefdieren, Universiteit Groningen/Universitair Medisch Centrum Groningen
- Ton Rijnders, Algemeen Directeur OncoCode Institute
- Elsbeth Stassen, hoogleraar Dier en samenleving, Wageningen University & Research.

Ton Rijnders is per 31 december 2018 teruggetreden en zijn positie is overgenomen door Marcel ter Veld, Manager Operations & Services bij InnoSer.

De CCD kwam in 2018 eens per drie weken bij elkaar, in totaal achttien keer.

Nieuwe aanvraagformulieren

De in 2018 toegezegde aanvraagformulieren die meer aansluiten op het nieuwe format DEC-advies lagen eind van het jaar nog ter goedkeuring bij de minister. Volgens de laatste berichten zullen deze in het derde kwartaal van 2019 worden gepubliceerd. Daarna kunnen ze gebruikt worden voor de vergunningaanvragen.

Wie doet wat rond vergunningverlening?

Bij de vergunningverlening spelen verschillende partijen een rol: de aanvrager, de instellingsvergunninghouder, IvD's, de DEC's en de CCD. De IvD begeleidt de aanvrager bij de vergunningaanvraag, maar speelt ook een rol bij (het toezicht op) de uitvoering. De DEC's adviseren de CCD over de aanvragen. De Nederlandse Voedsel en Warenautoriteit (NVWA) is de toezichthoudende instantie bij de proefdierlocaties of voor de handhaving van de vergunning vanuit de overheid.

Dierexperimentencommissies(DEC's)

In het vergunningstelsel rondom dierproeven spelen de DEC's een belangrijke rol als adviseur voor de CCD. Op 1 januari 2018 is de route voor het indienen van aanvragen veranderd. Voor 2018 werden de meeste aanvragen eerst voorzien van een DEC-advies voordat zij bij de CCD werden ingediend. Sinds 1 januari 2018 moeten alle aanvragen eerst bij de CCD worden ingediend. De CCD heeft met de DEC's afspraken gemaakt om er voor te zorgen dat de aanvragen binnen de wettelijke termijn worden afgehandeld. De termijn van 40 werkdagen geldt na de wijziging in de indieningsroute namelijk voor de DEC's en de CCD samen. Voor de meeste DEC's betekende dit dat zij hun interne werkwijze hebben moeten aanpassen om binnen 20 werkdagen een advies aan de CCD te kunnen uitbrengen. Dit nieuwe proces is opgesteld in overleg met het gebruikersplatform en de NVDEC en heeft tot doel om de onafhankelijke, adviserende rol van de DEC richting de CCD meer profiel en status te geven en om de doorlooptijd van aanvragen te monitoren.

Net als de voorgaande jaren, is ook in 2018 met de DEC's gesproken over hun rol als onafhankelijk adviseur van de CCD. Om deze rol nog beter te kunnen invullen en nog meer afstand te nemen van hun rol onder de oude wet als adviseur van de aanvrager, heeft de CCD de DEC's gevraagd hun werkwijze op een aantal punten aan te passen. Het gaat hier met name om het soort vragen dat de DEC's stellen en hoe de DEC's handelen als zij de kwaliteit van een aanvraag onvoldoende vinden om te kunnen toetsen of als zij het niet eens zijn met onderdelen in een aanvraag.

Sinds 1 januari 2018 krijgen de DEC's per uitgebracht advies een terugkoppeling van de CCD over de kwaliteit van hun adviezen. Hierbij wordt zowel gelet op de wijze waarop het advies tot stand is gekomen alsook op de volledigheid, leesbaarheid, onderbouwing en navolbaarheid van het uitgebrachte advies. In 2018 heeft de CCD twee keer overleg gehad met voorzitters van de DEC's. Doel van dit reguliere overleg is om middels goede samenwerking het proces van vergunningverlening nog beter te laten verlopen.

Instanties voor Dierenwelzijn

Elke fokker, leverancier en gebruiker van proefdieren is verplicht een Instantie voor Dierenwelzijn (IvD) te hebben. De IvD adviseert het personeel van de fokker, leverancier en gebruiker en ziet toe op het welzijn van dieren, begeleidt de aanvraag tot projectvergunning en de uitvoering van het project na vergunningverlening. Bij elke organisatie die dierproeven doet, zijn één of meer personen verantwoordelijk voor het welzijn en de verzorging van de dieren. Dit is opgenomen in artikel 13f van de Wod. Deze artikel13f-functionaris is, samen met andere deskundigen, onderdeel van de IvD. Hiermee is het toezicht op het welzijn van de proefdieren geborgd omdat het niet afhankelijk is van de kennis en positie van één functionaris binnen een organisatie. In 2016 is het IvD-Platform opgericht en een bestuur gekozen. De afspraak is dat het ondersteunend bureau van de CCD en het bestuur van het IvD-Platform tweemaal per jaar een overleg hebben om lopende zaken te bespreken en af te stemmen. In 2018 heeft dit overleg twee keer plaatsgevonden en is het ondersteunend bureau op uitnodiging aanwezig geweest op een bijeenkomst van het IvD-Platform met de leden. Voor de CCD is het IvD-Platform een belangrijke partij om kennis en ervaringen uit te wisselen. Doordat IvD's vanuit de praktijk aan kunnen geven waar ze tegenaan lopen bij de vergunningverlening, kan het proces rond vergunningverlening dierproeven verder geoptimaliseerd worden. De samenwerking met de IvD's draagt tevens bij aan de verbetering van kwaliteit van aanvraag en onderzoek.

Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit

Voor het houden, het fokken of leveren van dieren met het oog op dierproeven is niet alleen een projectvergunning nodig, maar ook een instellingsvergunning. Deze instellingsvergunningen worden door de NVWA verleend aan onder andere universiteiten en medische centra wanneer deze organisaties voldoen aan de voorwaarden die daarvoor in de Wod zijn gesteld.

De NVWA en de CCD hebben een samenwerkingsovereenkomst waarin afspraken zijn gemaakt over onder andere verstrekking van gegevens, samenwerking bij rapportages, verzoeken tot inspectie, privacy en informatiebeveiliging.

De CCD overlegt op reguliere basis met de NVWA over het proces rond de vergunningverlening en de handhaving daarop. Voor de NVWA ligt de focus daarbij op zaken die te maken hebben met de handhaving van de vergunningen die door de CCD worden verleend. Ook toetst de NVWA bij nieuwe (beleids)voorstellen rond de vergunningverlening of datgene wat wordt voorgesteld ook te handhaven is in de praktijk. Daarnaast registreert de NVWA jaarlijks het werkelijke aantal uitgevoerde dierproeven en ingezette aantal proefdieren in Nederland en rapporteert daarover in de jaarlijkse uitgave Zo Doende. Deze rapportage geeft een accuraat beeld van hoeveel dierproeven met hoeveel proefdieren er binnen de projectvergunningen per jaar plaatsvinden in ons land.

Gebruikersplatform

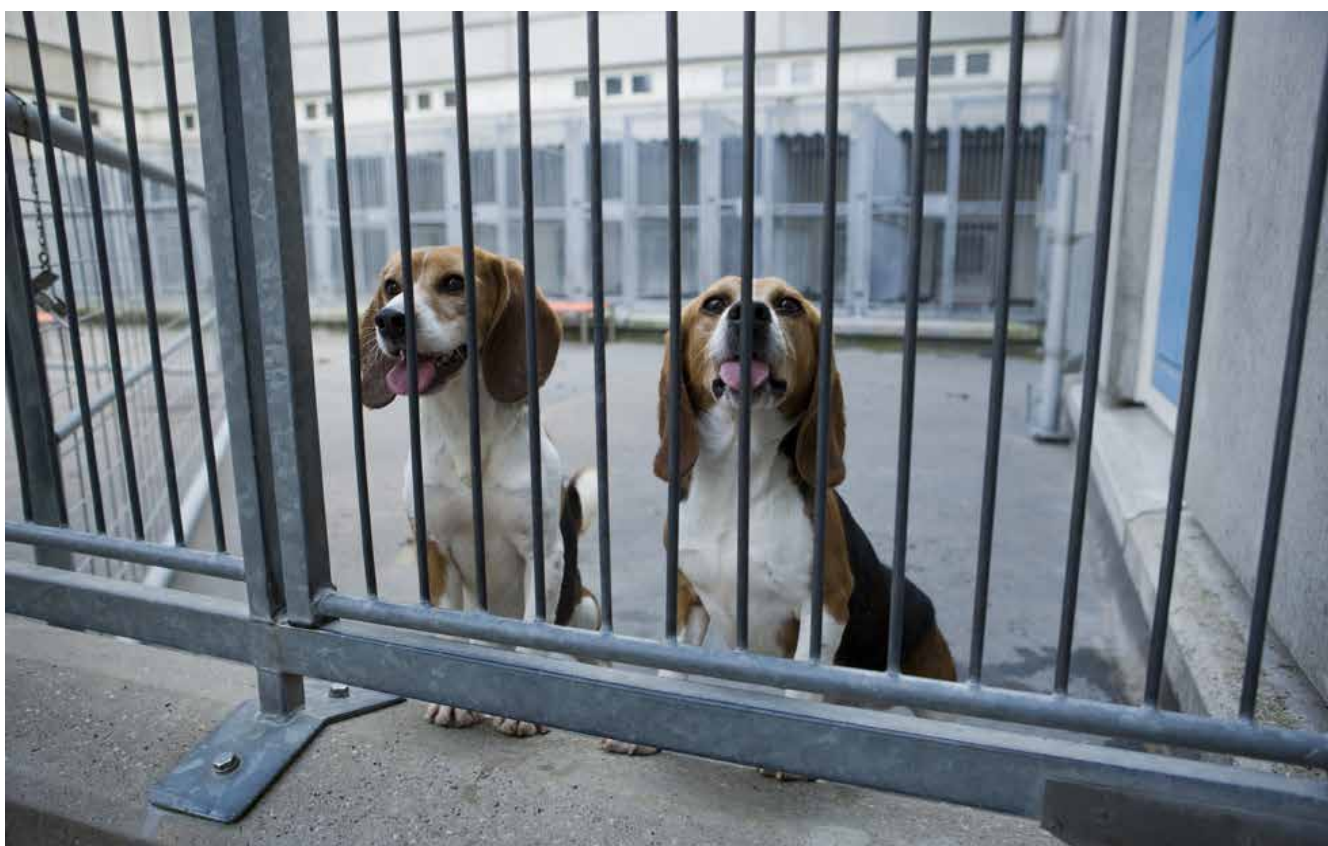
In 2016 heeft de CCD een gebruikersplatform ingesteld om op structurele wijze te kunnen overleggen met vertegenwoordigers van instellingsvergunninghouders. De CCD wil middels het gebruikersplatform in dialoog met het veld zodat op die manier ieder vanuit de eigen verantwoordelijkheid bij kan dragen aan een goede werking van het wettelijk stelsel rond dierproeven. Het streven is om twee tot drie keer per jaar bij elkaar te komen. De rol van het gebruikersplatform spitst zich toe op wat uit art. 19, tweede lid van de Kaderwet zelfstandige bestuursorganen volgt: het doen van voorstellen tot verbeteringen van werkwijzen en procedures. Het gebruikersplatform is een overlegorgaan dat vanuit een hoger abstractieniveau op de operationele zaken haar visie kan geven. Het gebruikersplatform vertegenwoordigt de achterban, geeft feedback aan de CCD en denkt actief mee over een optimale uitvoering van de wettelijke taken. Deze inbreng heeft voor de CCD veel gewicht. In het gebruikersplatform zijn de volgende organisaties vertegenwoordigd (situatie op 31/12/2018): FIDIN, Vereniging Innovatieve Geneesmiddelen, HollandBIO, KNAW, NFU, Netwerk Groene Bureaus (ATKB Waardenburg), VSNU, Ivd-Platform, NVDEC (toehoorder), NVWA (toehoorder).

In 2018 hebben twee overleggen plaatsgevonden. In de eerste vergadering is onder andere stilgestaan bij de vereenvoudigde procedure en de EU-evaluatie. Het gebruikersplatform heeft in de tweede vergadering onder meer gesproken over de beleidsregels rond meldingen, de Synthesis of Evidence en de begroting, tarieven en jaarplan CCD 2019. In beide vergaderingen stond ook het proces rond vergunningverlening op de agenda en heeft het

gebruikersplatform aangegeven op welke punten zij nog mogelijkheden tot verbetering zag. De CCD gebruikt die inbreng bij het verder optimaliseren van het proces. De verslagen van de vergaderingen van het gebruikersplatform zijn te vinden op de website van de CCD: <https://www.centralecommissiedierproeven.nl/over-ccd/gebruikersplatform-ccd>

Ondersteunend bureau CCD

Bij haar werkzaamheden wordt de CCD ondersteund door een secretariaat. Dit zogeheten ondersteunend bureau dierproeven en alternatieven (OBDA) ontvangt de aanvraag voor een projectvergunning of wijziging en voert dit in een geautomatiseerd systeem. Ook verstuurt het ondersteunend bureau namens de CCD de factuur voor de leges van de vergunning- of wijzigingsaanvraag. Het bureau controleert of de aanvragen inhoudelijk compleet zijn. Als er bepaalde zaken nog verduidelijkt of aangevuld moeten worden voordat de CCD een besluit kan nemen, stellen de medewerkers van het bureau vragen aan de DEC of aan de aanvrager. De informatie uit de aanvraag wordt samen met informatie uit het DEC advies en de eventuele aanvullende informatie, voorgelegd aan de CCD. Nadat de CCD een besluit heeft genomen, wordt dit door het bureau verwerkt in een beschikking en, indien van toepassing, in een vergunning. Daarna informeert zij de DEC die advies heeft gegeven over de aanvraag over het genomen besluit en de eventuele gestelde voorwaarden bij de vergunningverlening. Wanneer het een vergunning betreft, publiceert de CCD de verplichte niet-technische samenvatting op de website van de CCD.

3. Proces van beoordeling

Een instelling die dierproeven wil doen moet voor elk project een vergunning aanvragen bij de CCD. Een project kan bestaan uit één of meerdere dierproeven en heeft een maximale geldigheidsduur van vijf jaar. Op de website van de CCD staan de benodigde formulieren met toelichting om een vergunning aan te vragen. De Wod stelt als voorwaarde dat een aanvraag voor een projectvergunning eerst intern afgestemd moet zijn met de IvD. De CCD heeft de wettelijke mogelijkheid om zelf een DEC te selecteren die gevraagd wordt advies uit te brengen over een vergunningaanvraag. Van die mogelijkheid heeft de CCD in 2018 geen gebruik gemaakt. Er is in alle gevallen aangesloten bij de voorkeur van de aanvrager. De CCD neemt op basis van het advies van de DEC en de complete vergunningaanvraag, een definitief besluit over het al dan niet verlenen van de vergunning. De adviezen van de DEC's zijn daarbij zwaarwegend.

In 2018 heeft de CCD 95 procent van de DEC-adviezen opgevolgd en heeft in 5 procent daarvan afgeweken. In 2017 lagen die percentages respectievelijk op 80 en 20 procent. De reden om af te wijken van het DEC-advies verschilt. Bij 1 procent van de afgeweken DEC-adviezen stelde de CCD specifieke voorwaarden aan de vergunning, zoals een duidelijk aangeven van een go/no go moment en/of het gebruik van beide geslachten. Bij 4 procent van de afgeweken DEC-adviezen heeft de CCD aanvullende voorwaarden opgelegd zoals het toevoegen van een beoordeling achteraf en andere maatregelen om het dierenwelzijn te bevorderen.

Contract Research Organisation (CRO)-voorwaarden aangepast

In sommige projecten zijn details over te testen stoffen of handelingen vooraf niet bekend. Het betreft dan onderzoek dat wordt uitgevoerd in een gestandaardiseerde proefdieronderzoeksopzet met vastgestelde kaders. Bijvoorbeeld

ten behoeve van zogenoemd veiligheidsonderzoek om daarmee een mogelijk schadelijke werking van bepaalde stoffen uit te sluiten. Voor de schade-baten analyse / ethische afweging is het van belang dat helder is wat de doelstellingen van een aanvraag zijn en wat het onderzoek moet opleveren (baten), wat onderzocht wordt (zoals beschrijving ziektebeelden, type therapie en type stof, de strategie) en welke handelingen de dieren ondergaan en de gevolgen van die handelingen (schade). Indien dit bij een aanvraag door de aard van het onderzoek nog niet voldoende helder kan zijn, heeft de CCD de mogelijkheid de CRO-voorwaarde toe te voegen aan de vergunning. Deze mogelijkheid bestaat omdat het voor de CRO's niet bekend is welke specifieke opdrachten zij kunnen verwachten.

De CRO-voorwaarde verplicht de aanvrager om elk jaar een terugkoppeling te sturen aan de CCD met een overzicht welke experimenten zijn uitgevoerd met welke stoffen, welke dieren en welk ongerief. Hiermee kan de CCD de uitgevoerde dierproeven monitoren en eventueel aan de vergunning nieuwe voorwaarden verbinden en gestelde voorwaarden wijzigen of intrekken. In het 1^e kwartaal van 2018 zijn 29 van de 45 vereiste terugkoppelingen over de periode 2017 ingediend. De door aanvragers ingediende terugkoppelingen zijn door de CCD beoordeeld. Met behulp van de kennis verkregen uit de terugkoppelingen heeft de CCD ook de toepassing van de CRO voorwaarde geëvalueerd. De CCD heeft besloten de CRO voorwaarde te handhaven, maar deze nog meer gericht in te zetten. Naar aanleiding van dit besluit is bij 5 vergunningen de CRO voorwaarde ingetrokken en is bij 2 vergunningen de CRO voorwaarde aangepast zodat de aanvrager minder gegevens hoeft terug te koppelen.

De vergunninghouders die geen terugkoppeling hebben ingediend, hebben een herinneringsbrief ontvangen. Deze terugkoppelingen zullen in het eerste kwartaal van 2019 door de CCD worden besproken.

Beslissingstermijnen

De CCD dient haar besluit tot het al dan niet verlenen van de projectvergunning uiterlijk 40 werkdagen na ontvangst van de complete aanvraag en betaling van leges genomen te hebben. Sinds 1 januari 2018 is dit dus inclusief de tijd voor het advies van de DEC. De CCD kan in complexe gevallen vijftien werkdagen aan de termijn toevoegen. Dit maakt zij tijdig kenbaar aan de aanvrager. Wanneer in de loop van de procedure nadere vragen gesteld worden aan de aanvrager (door DEC of CCD), telt de tijd tussen het stellen van de vragen en het krijgen van het antwoord niet mee in de behandeltermijnen.

Mandaat

In 2018 heeft de CCD de algemeen secretaris of diens plaatsvervanger mandaat verleend om bepaalde aanvragen zelfstandig af te handelen. Dit betekent dat eenvoudige vergunningaanvragen niet via de CCD gaan, maar direct door het ondersteunend bureau worden afgehandeld. Deze vorm van beoordeling kan alleen als aan speciale voorwaarden wordt voldaan, waaronder een positief advies van de DEC. Alle projectaanvragen worden voorgelegd aan het CCD, dus ook projectaanvragen waarbij de secretaris als gemandateerde is opgetreden alsook de projecten afgewezen door het ondersteunend bureau. In 2018 is deze mandatering door het ondersteunend bureau geëvalueerd. Over de wijze waarop met de bevindingen wordt omgegaan zal in 2019 door het CCD worden besloten.

Dilemma's bij vergunningverlening

In de uitoefening van haar taak en verantwoordelijkheden loopt de CCD met zekere regelmaat tegen dilemma's aan. Een van deze dilemma's betreft de vraag hoe om te gaan met dierproeven voor de veehouderij. Dit dilemma heeft de CCD aan de toenmalige staatssecretaris van Economische Zaken voorgelegd en heeft geleid tot de zienswijze 'Dierproeven voor de veehouderij' van de RDA die in 2018 is uitgebracht.

De aanbevelingen die daarin zijn gedaan geven de DEC's en CCD concrete handvatten om haar toetsingskader verder vorm te geven. De opzet hiervan dient zowel maatschappelijk breed gedragen te worden als ook werkbaar te zijn voor alle betrokken partijen binnen de juridische ruimte van de Wod, met de aanname dat deze twee elementen in elkaars verlengde liggen.

Voor een aantal terugkomende dilemma's bij het beoordelen van projectaanvragen worden de mogelijkheden verkend om richtlijnen te verkrijgen hoe met deze dilemma's om te gaan. Dat betreft vaak dilemma's op ethisch vlak. Zo krijgt de CCD bijvoorbeeld aanvragen voor proefdieronderzoek om 'welvaartsziekten' te bestuderen. Er worden vrij vaak aanvragen ingediend waarbij het translationele karakter van de

dierexperimenten wordt benadrukt. In hoeverre deze translationele waarde van de experimenten kan worden waargemaakt is altijd de vraag, maar moet wel worden meegewogen in de schade/baten-analyse door de CCD. Dergelijke complexe vraagstukken zal de CCD zo mogelijk (blijven) agenderen bij adviesorganen zoals het NCad en het ministerie van LNV.

Ongerief

De CCD, en ook de DEC's, hebben bij meerdere projectaanvragen interne discussies over de classificatie van cumulatief ongerief. Bijvoorbeeld bij meerdere handelingen met afzonderlijk matig ongerief voor het proefdier of bij langdurig matig ongerief. Wanneer wordt het totaal van het ongerief door het dier als ernstig ervaren? De CCD heeft in 2018 bij het NCad advies gevraagd om tot een meer eenduidige manier van omgaan met cumulatief ongerief te komen, zodat het ongerief voor de dieren zo accuraat mogelijk wordt ingeschat en wordt meegenomen in de afweging voor de vergunningverlening. In de zomer van 2018 heeft de CCD een bijeenkomst met DEC's georganiseerd om dit onderwerp te bespreken. Een verdere uitwerking van aanpak volgt in 2019.

4. Vergunningen

Vanaf januari 2018 is de overgangsregeling voorbij en mogen dierproeven in Nederland alleen nog worden uitgevoerd met een projectvergunning van de CCD. Dit leidde eind 2017 tot een flinke stijging in projectaanvragen bij de CCD. Zoals te verwachten was, is het totaal aantal aangevraagde projectvergunningaanvragen in 2018 dus geringer dan in 2017. In totaal zijn er 348 nieuwe projectvergunningen aangevraagd, hetgeen voor een groot deel te verklaren is door de piek in de aanvragen eind 2017.

Een deel van de grote werkvoorraad van eind 2017, 126 aanvragen, is begin 2018 behandeld. Ook eind 2018 zijn er aanvragen over de jaargrens naar 2019 gegaan; dat betreft 56 stuks. In totaal zijn er in 2018 een totaal van 418 projectvergunningen behandeld. Daarvan zijn er uiteindelijk 408 vergund. De CCD heeft in 2018 zes aanvragen afgewezen. De redenen voor afwijzing waren als volgt: onvoldoende onderbouwing voor gebruik van wilde dieren in het project onzekerheden over de haalbaarheid van de projectdoelstellingen negatieve schade-baten analyse (het ongerief zoals omschreven in het project weegt niet op tegen de beoogde opbrengst van het project). De minister heeft in 2018 geen beslissingen van de CCD vernietigd.

Aanvragen projectvergunning	2017	2018
Aanvragen ingediend	534**	348*
Teruggetrokken	1	4
Vergund	431	408
Beoordeling achteraf	60	82
Afgewezen	9	6
Meldingen	179	306
Wijzigingsverzoeken	38	51

* 56 vergunningen zijn wel in 2018 aangevraagd, maar het besluit over het al dan niet vergunnen daarvan wordt genomen in 2019.

** 126 vergunningen zijn wel in 2017 aangevraagd, maar het besluit over het al dan niet vergunnen daarvan is genomen in 2018.

Er zijn 306 meldingen binnengekomen van aanpassingen in een project waarvoor een vergunning is verleend. Dit zijn aanpassingen die geen negatieve gevolgen hebben voor het dierenwelzijn. Daarnaast zijn er 51 wijzigingsverzoeken op een projectvergunning gedaan welke mogelijk wel negatieve gevolgen hebben voor het dierenwelzijn, door een wijziging in het aantal dieren, het diertype, door een wijziging in het aantal dieren, het diertype, voor deze wijzigingsverzoeken is een advies aan een DEC gevraagd en vervolgens beoordeeld door de CCD, deze zijn allemaal vergund. Bij 82 vergunningen is sprake van beoordeling achteraf. Een beoordeling achteraf wordt uitgevoerd bij projecten met ernstig ongerief of waarbij ernstig ongerief volgens de CCD niet uitgesloten kan worden.

De CCD heeft 75% van de aanvragen in 2018 binnen de wettelijke termijn van 40 werkdagen afgehandeld. Dat lijkt een flinke daling vergeleken met eerdere jaren, maar is te verklaren uit de nieuwe route voor indiening, waarbij de 40 werkdagen nu gelden voor de behandeling door de CCD én het opstellen van het advies door de DEC. In deze indicator zit dus een trendbreuk ten opzichte van de eerdere jaren toen deze alleen betrekking had op de behandeling door de CCD. Toen werd de doorlooptijd van de DEC's niet meegenomen en ook niet apart bijgehouden. Het streven blijft ook in de nieuwe setting om alle aanvragen binnen de 40 werkdagen te beoordelen, de uitdaging is alleen wel een stuk groter geworden. De CCD ziet dit als een positieve ontwikkeling en heeft er vertrouwen in dat ze met de DEC's verdere stappen zal kunnen zetten in het verkorten van de totale doorlooptijd.

Kwaliteit DEC-adviezen toegenomen

Bij elk besluit geeft de CCD tegenwoordig ook een terugkoppeling aan de betreffende DEC, dit draagt bij aan verdere kwaliteitsverbetering van de adviezen en daarmee de besluitvorming van de CCD. De CCD is verheugd dat de kwaliteit van de DEC adviezen de afgelopen jaren steeds verder is toegenomen.

4.1 Aantal dieren aangevraagd voorafgaande aan proef, niet allen daadwerkelijk ingezet

De CCD verleent vergunningen voor het uitvoeren van dierproeven. De projectvergunningen hebben bijna allemaal een looptijd van vijf jaar. De aantallen dieren in de vergunning mogen niet zonder toestemming van CCD overschreden worden. Het daadwerkelijk aantal dieren dat gebruikt wordt in dierproeven ligt meestal lager, bijvoorbeeld doordat (onderdelen van) proeven niet worden uitgevoerd door het hanteren van go/no go momenten, die al in de projectvergunningen zijn beschreven. De daadwerkelijk gebruikte dieren aantallen komen in de jaarlijkse NVWA rapportage *Zo Doende* tot uitdrukking.

In de volgende tabel zijn de maximale aantallen dieren per diersoort opgenomen, waarvoor in 2018 een vergunning is afgegeven. Dat aantal ligt een stuk lager dan in 2017.

Maximaal aantal dieren vergund in project voor een looptijd van vijf jaar	2017	2018
Muizen	1.267.377	1.231.385
Kippen	214.432	164.913
Vissen	377.393	120.281
Zoogdieren	242	6.850
Ratten	446.797	130.744
Cavia's	18.171	5.942
Varkens & minipigs	38.778	10.549
Runderen	24.736	11.515
Schapen	5.912	2.152
Geiten	1.274	1.655
Amfibieën	4.000	1.500
Kikkers	25	16
Paarden	3.632	3.630
Huishoenders	8.750	0
Vogels	19.449	59.050
Fretten	598	2.986
Konijnen	41.783	5.908
Hamsters	1.954	3.244
Knaagdieren	9.764	19.950
Kwartels	25	25
Zebravissen	74.908	426.766
Honden	3.329	1.404
Katten	988	1.224
Klauwkikkers	4.140	125
Reptielen	4.028	6.884
Gerbils	2.403	0
Resusapen	1.125	349
Klauwaapjes	28	182
Java-apen	0	40
Apes*	0	44
Roofdieren	0	3300
Totaal	2.574.916	2.222.613

* Keuze voor soort (Resus of Java) wordt gemaakt tijdens onderzoekstraject.

4.2 Niet-technische samenvatting

Van elke aanvraag voor een projectvergunning dient ook een Nederlandstalige niet-technische samenvatting (NTS) van het project te worden ingediend, dat is wettelijk bepaald in de dierproevenregeling. De niet-technische samenvatting is een publiekssamenvatting van het project, dusdanig geschreven dat een geïnteresseerde burger deze ook begrijpt. Deze niet-technische samenvattingen worden na vergunningverlening op de website van de CCD geplaatst. In de NTS wordt ook de doelstelling van het onderzoek genoemd. Deze doelstellingen zijn onderverdeeld in een aantal doelcategorieën, zoals beschreven in de Wod. Elk project kan onder meerdere doelcategorieën vallen.

Gepubliceerde NTS- per doelcategorie.	2018
Fundamenteel onderzoek	270
Translationeel of toegepast onderzoek	260
Wettelijk vereist onderzoek of routinematige productie	43
Onderzoek ter bescherming van milieu, gezondheid, mens of dier	10
Onderzoek behoud diersoort	4
Hoger onderwijs of opleiding	27
Forensisch onderzoek	1
Instandhouding kolonies genetisch gemodificeerde dieren	19

5. Juridische Zaken

Naast de adviserende rol van de juristen van de CCD, zijn zij verantwoordelijk voor de afhandeling van verzoeken in het kader van de Wet openbaarheid van bestuur (Wob-verzoeken) en de eventueel daaruit voortvloeiende bezwaar- en beroepsprocedures. Bezwaren tegen besluiten op projectaanvragen in het kader van de Wet op de dierproeven worden eveneens behandeld door de CCD-juristen. Tot slot zijn zij verantwoordelijk voor de afhandeling van informatieverzoeken.

Advies

In het jaarverslag van de CCD van 2017 staat dat de CCD begin 2018 een uitspraak van de rechter verwachtte met betrekking tot de vraagstukken 'Is de Wob binnen het kader van de Dierproevenrichtlijn en de Wet op de dierproeven wel van toepassing?' en 'Is met het verstrekken van de NTS al voldoende openbaar gemaakt over het project?'. Helaas heeft de rechtbank tot op heden nog geen uitspraak gedaan inzake deze kwesties.

Wet openbaarheid van bestuur

De Wet openbaarheid van bestuur (Wob) regelt het recht op informatie van de overheid. Overheidsinformatie is altijd openbaar, tenzij de Wob of andere wetgeving bepaalt dat de gevraagde informatie niet geschikt is om openbaar te maken. In 2018 ontving de CCD aanzienlijk minder Wob-verzoeken dan in de voorgaande jaren, namelijk drie Wob-verzoeken. Deze verzoeken hadden onder andere betrekking op door de CCD verleende vergunningen voor het verrichten van dierproeven. Daarnaast ontving de CCD in 2018 een informatieverzoek over de door de CCD afgewezen vergunningaanvragen.

Uiteindelijk zijn twee Wob-verzoeken na een informeel traject – door middel van een toelichting of een verwijzing naar de website van de CCD – ingetrokken. Ook het informatieverzoek is na beantwoording van een vraag op informele wijze afgehandeld. Het derde Wob-verzoek is eind 2018 ontvangen, waardoor het in 2018 nog niet is afgehandeld.

In 2018 zijn door de CCD nog elf Wob-verzoeken uit 2017 afgehandeld. Vanwege een zorgvuldige belangenafweging, de complexiteit en de forse toename van het aantal opgevraagde vergunningen per verzoek zijn de wettelijke afhandeltermijnen onder druk komen te staan. In 2018 zijn deze verzoeken uiteindelijk afgehandeld.

Zoals in het jaarverslag 2017 al naar voren kwam, blijft de CCD alert op signalen van misbruik van recht bij het indienen van Wob-verzoeken en het voeren van daaropvolgende procedures. In 2018 hebben dergelijke signalen aanleiding gegeven de verschillende, veelal uit jurisprudentie afkomstige, aspecten van misbruik van recht nader te onderzoeken en te beoordelen in welke mate deze aspecten zich voordoen bij de CCD. Begin 2019 zal hierover een besluit worden genomen, waardoor op alle nog openstaande Wob-verzoeken en bezwaarschriften – negentwintig in totaal – een beslissing volgt.

Bezwaarschriften

In tegenstelling tot de afname van het aantal Wob-verzoeken ontving de CCD in 2018 aanzienlijk meer bezwaarschriften, namelijk eenenveertig. Hiervan hadden twaalf bezwaarschriften betrekking op afgewezen aanvragen voor het verrichten van dierproeven of onder voorwaarden verleende vergunningen. De overige negentwintig bezwaarschriften hadden betrekking op Wob-besluiten. Gezien het grote aantal Wob-verzoeken 2017 was rekening gehouden met een hoger aantal bezwaarschriften, nu de

ervaring heeft geleerd dat door een Wob-verzoeker vaak bezwaar wordt ingediend tegen het Wob-besluit.

Van de ingediende bezwaarschriften tegen al dan niet verleende vergunningen zijn negen bezwaarschriften na een informeel traject dan wel na een herziening van het primaire besluit ingetrokken. In twee gevallen is het formele bezwaartraject doorlopen en de bezwaren binnen de wettelijke termijnen zijn afgehandeld. Eén bezwaar is nog in behandeling. Uit deze cijfers volgt dat de CCD nog altijd streeft naar een informele afhandeling van een bezwaarschrift en dat dit succes heeft.

Een aantal van negentwintig in behandeling zijnde bezwaarschriften hebben betrekking op Wob-besluiten. Dit heeft echter te maken met de voorbereidingshandelingen voor de beslissingen in het kader van misbruik van recht. Begin 2019 zullen deze bezwaarschriften middels één beslissing op bezwaar worden afgedaan.

Naast de in 2018 ontvangen bezwaarschriften zijn er twaalf bezwaarschriften uit de afgelopen jaren afgehandeld. Gezien de zorgvuldige belangenafweging, de complexiteit en de omvang heeft de afhandeling langer geduurd dan gebruikelijk.

Beroepszaken

In 2018 heeft de CCD – via de rechtbank – drie beroepen ontvangen. Deze beroepen hebben allen betrekking op de Wob. Daarnaast ontving de CCD – via de rechtbank – elf verzoeken om een voorlopige voorziening. Deze verzoeken om een voorlopige voorziening zijn ingediend om te voorkomen dat documenten eerder dan een beslissing op bezwaar of een uitspraak door de rechter worden geopenbaard.

In 2018 hebben voorts twee zittingen bij de rechter plaatsgevonden, waarbij één uitspraak heeft geleid tot hoger beroep door de CCD en in het andere geval dient een vergunninghouder een nieuwe aanvraag voor het verrichten van dierproeven in te dienen.

In 2018 heeft de CCD één hoger beroep ingetrokken, nadat de zaak op informele wijze was afgehandeld, in één hoger beroepszaak is er uitspraak gedaan over te openbaren documenten in het kader van de Wob en van één hoger beroep door de CCD volgt de uitspraak begin 2019.

Klachten

In het kader van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) heeft eenieder het recht om over de wijze waarop de CCD heeft gehandeld een klacht in te dienen. De uitwerking hiervan is vastgelegd in een Klachtenreglement. In 2018 ontving de CCD zeven klachten, waarvan er twee een vervolg waren op eerdere klachten. Ten opzichte van het jaar ervoor is dit aantal nagenoeg gelijk gebleven.

De ontvangen klachten waren allen afkomstig van dezelfde persoon en hadden betrekking op het tijdig plaatsen van documenten – naar aanleiding van Wob-besluiten – op de website van de CCD. De klachten zijn deels gegrond en deels ongegrond verklaard, aangezien in verschillende procedures verzoeken om een voorlopige voorziening zijn ingediend die de openbaarmaking van de documenten tegen gingen. Alle klachten zijn binnen de wettelijke termijn van zes weken afgehandeld.

In 2018 zijn er geen klachten over de CCD bij de Nationale Ombudsman ingediend.

6. Communicatie

Transparantie is het uitgangspunt bij de activiteiten van de CCD. De focus van de communicatie richt zich zowel op het professionele veld (vergunning houdende instellingen, DEC's, IvD's), alsook op het brede publiek. Het doel is om duidelijkheid te geven over:

- het streven van de CCD naar een transparante en zorgvuldige vergunningverlening met focus op (verbeteren) dierenwelzijn.
- de positie en rol van de CCD
- de geldende wet- en regelgeving
- hoe het proces van vergunningverlening verloopt (eisen, procedures, formulieren et cetera)
- de dilemma's bij de beoordeling van projectaanvragen.

Website

De website www.centralecommissiedierproeven.nl speelt een centrale rol in de communicatie. Daar is informatie te vinden over onder meer het proces van de vergunningverlening, de aanvraagformulieren voor vergunning, informatie over wet- en regelgeving en de 3V's (Vervangen, Verminderen en Verfijnen). Voor geïnteresseerden zijn NTS-en van alle verleende vergunningen op de website te vinden. In 2019 vindt een verdere verbeterslag plaats op de website.

Centrale Commissie Dierproeven

Centrale Commissie Dierproeven

Zoeken

- > Vergunning dierproef
- > Informatie voor publiek
- > Dierexperimentencommissies (DEC's)
- > Handreikingen
- > Overzicht onderwerpen

Over CCD Actueel Dierproeven en 3V methoden

Aanvragen projectvergunning Wet- en regelgeving Contact

7. Financiën

Onderstaand vindt u de tarieven van vergunningsaanvragen van de CCD in 2018. De tarieven zijn gebaseerd op de voor 2018 ingediende begroting. Op 22 december 2017 zijn deze tarieven gepubliceerd in de Staatscourant.

De tarieven voor 2018 waren voor een vergunningaanvraag op projectniveau:

- bij één bijlage dierproeven: € 1285, -
- voor een eenvoudige dierproef met één bijlage dierproeven geldt het bedrag van € 818, -
- bij twee bijlagen dierproeven: € 1537, -
- bij drie bijlagen dierproeven: € 1791, -
- bij meer bijlagen dierproeven: voorgaand tarief verhoogd met € 143, -per extra bijlage dierproeven
- Wijzigingsverzoek gericht op één bijlage dierproeven: € 818,-

Realisatie

Tabel Verdeling kosten/ inkomsten

	Retribueerbaar 2017	Niet-retribueerbaar 2017	Retribueerbaar 2018	Niet-retribueerbaar 2018
FTE	5,7	7,6	5,5	8
Kosten werknemers	€ 776.515	€ 1.028.005	€ 745.058	€ 1.141.692
Overige kosten	€ 67.366	€ 25.638	€ 79.255	€ 289.421*
Totaal kosten	€ 843.882	€ 1.053.642	€ 824.313	€ 1.431.113
Inkomsten uit leges	€ 711.608	-	€ 611.720	-
Inkomsten uit extra bijdrage EZ	€ 132.274	€ 1.053.642	€ 212.593	€ 1.431.113
Inkomsten uit (extra) bijdrage EZ	€ 843.882	€ 1.053.642	€ 824.313	€ 1.431.113

* De beheerskosten van het ICT systeem van de CCD (MAUS) zijn de belangrijkste oorzaak van de kostenstijging. Een groot deel van de kosten werd eerder ook gemaakt, maar door RVO niet doorgerekend aan de CCD.

De personele kosten vormen veruit de grootste kostenpost. Er is in totaal 13,5 FTE aan arbeid verricht, waarbij 5,5 FTE als retribueerbaar geclassificeerd kan worden. Dit deel van de opdracht dient volledig uit leges te worden terugverdiend. De inkomsten via leges maken in 2018 74% uit van de totale retribueerbare kosten. De inkomsten uit de leges zijn nog niet kostendekkend. Door het lager aantal daadwerkelijke aanvragen dan de CCD vooraf had ingeschat voor 2018, zijn de inkomsten lager. Daarnaast zijn de leges van de aanvragen die eind 2017 binnenkwamen, maar pas begin 2018 behandeld zijn, al in boekjaar 2017 als inkomsten geteld. Door de grote werkvoorraad eind 2017 vooruitlopend op de nieuwe route

- Wijzigingsverzoek gericht op meerdere bijlagen dierproeven binnen een project: € 1285, -
- Efficiëncyslag

Efficiëncyslag

De meeste kostenposten in de realisatie zijn licht gestegen of licht gedaald. Een opvallend verschil in vergelijking tot 2017 in de realisatie is de stijging van de overige kosten onder retribueerbare begroting. Deze stijging is het gevolg van een nieuwe reken systematiek van ict-beheer tussen de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, de CCD en het ministerie van LNV. Deze kosten werden eerder ook gemaakt, maar waren niet zichtbaar opgenomen in de CCD-jaarverslagen.

van indienen, gaat het hier ongeveer om ruim € 100.000. Voor het uiteindelijke verschil van € 212.593 is een beroep gedaan op de garantstelling van het ministerie van LNV.

De inschatting was dat in 2018 550 aanvragen ontvangen zouden worden. De bijbehorende lege-inkomsten werden op basis van deze cijfers geschat op € 790.216. Er zijn uiteindelijk 348 aanvragen voor een projectvergunning gedaan in 2018. Bij de afsluiting van het financiële jaar was er € 611.720 aan inkomsten uit leges.

Vergoedingen

De bestuursleden hebben in totaal € 72.341 aan vergoedingen ontvangen. De voorzitter ontving aan vaste vergoeding een bedrag van € 24.887 en de leden een bedrag van € 11.308. In totaal ontvingen zij daarnaast € 133 aan declaraties voor reis-en overige kosten. De totale bestuurskosten zijn daarmee € 72.474. De vergoedingen van de commissieleden zijn getoetst aan de Wet normering topinkomens. Daaruit is gebleken dat deze binnen die norm vallen.

Tabel Vergoedingen aan Commissieleden CCD

Commissieleden	Vergoeding	Declaraties
Ton Rijnders	€ 11.308	€ 0
Bas Blaauboer	€ 13.530*	€ 56
Flip Klatter	€ 11.308	€ 77
Elsbeth Stassen	€ 11.308	€ 0
Ludo Hellebrekers	€ 24.887	€ 0
Totaal	€ 72.341	€ 72.474

* In de maanden oktober en november heeft Bas Blaauboer de rol en werkzaamheden van de voorzitter waargenomen en de daarbij passende vergoeding ontvangen.

Ondersteunend bureau (OBDA)

De CCD wordt ondersteund door een secretariaat, het zogeheten ondersteunend bureau dierproeven en alternatieven (OBDA). De medewerkers zijn door de minister van LNV beschikbaar gesteld en hebben een aanstelling bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO). Het ondersteunend bureau bestaat uit een multidisciplinair team met hoog gekwalificeerde medewerkers die veelal een achtergrond hebben in life sciences. De medewerkers opereren onder het gezag van de CCD. RVO zorgt voor ondersteunende diensten voor de CCD op het gebied van huisvesting, financiën, ICT, juridische zaken en communicatie. Door RVO wordt jaarlijks een offerte uitgebracht aan de CCD over de te verrichten diensten.

8. Doorkijk naar 2019

De DEC's zijn ook in 2019 een belangrijke gesprekspartner voor verdere procesoptimalisatie. Daarnaast zal de CCD in 2019 extra aandacht besteden aan hoe zij samen met de DEC's de inhoud van adviezen van bijvoorbeeld het NCad en de RDA kan toepassen, zodat deze leiden tot verdere verbetering van dierenwelzijn. Met name de Codes of Practice (CoP's) bij de adviezen, lenen zich voor een pragmatische koppeling met het beoordelen van aanvragen. In het verlengde hiervan zal de CCD zicht sterk maken om richtlijnen te verkrijgen voor de ethische dilemma's die eerder aan de orde zijn gesteld bij het Ministerie en/of adviesorganen. De CCD blijft tevens de trends in politiek en maatschappij volgen. Mogelijk leidt dit in relatie tot de ontwikkelingen in de vergunningaanvragen tot het agenderen van een nieuw ethisch dilemma.

Dit is een publicatie van de
Centrale Commissie Dierproeven (CCD)
Postbus 20101
2500 EK Den Haag
T 0900 280 00 28
E info@zbo-ccd.nl
www.centralecommissiedierproeven.nl
 [@ZBOCCD](https://twitter.com/ZBOCCD)

Publicatiedatum: maart 2019
Publicatienummer: 119785

De CCD is het centrale orgaan dat als enige bevoegd is om vergunningen voor het verrichten van dierproeven te verlenen. De CCD verleent alleen vergunningen als er echt geen andere onderzoeksmethoden zijn om de wetenschappelijke vraag te beantwoorden en als het nut en de noodzaak van het onderzoek voldoende opwegen tegen het ongerief van het dier.